

יחידה 1 - מצוות של אב לבנו ובן לאביו והמצוות מהן פטורות נשים
חומר היחידה: משנה (כט.) - בניך ולא בנותיך (כט.)

קל דעת:

מאי - מה הכוונה, **אילימא** -
 שמא תאמר, **דמיחייב** -
 שחייב, **ברא** - הבן, **למיעבד** -
 לעשות, **והתניא** - והרי שנינו,
ה"ק (הכי קאמר) - כך
 נאמר לזו הכוונה, **תנינא להא** -
 שנינו אותה, **ס"ד (סלקא**
דעתך) - עולה על דעתך,
מגלן - מה המקור, **דכתיב** -
 שכתוב, **והיכא** - והיכן,
מהליה - מהל אותו, **בי דינא** -
 בית הדין, **איהי** - היא
 (האישה), **אשכחן** - מצאנו,
תרימיה - תדה אחר

מפת הסוגיא:

כפי שדיברנו בשיעור הפתיחה, עיקר עניינה של מסכת קידושין הוא העיסוק בחיבורים - החיבור שבין בעל לאישתו, החיבור שבין אדם לחפציו (כל נושא הקניינים) והמשנה שלנו ממשיכה את הקו ועוסקת בחיבור שבתוך הבית של האדם - מצוות שמחייבות את האב ביחס לבנו ומצוות שהבן מחויב לאביו. המשנה שלנו מביאה שלושה נושאים: א. מצוות האב על הבן. ב. מצות הבן על האב. ג. חיוב אישה במצוות. לאחר שהגמרא מסבירה את לשון המשנה היא נכנסת לפירוט של המצוות עצמן דרך ברייתא שהיא מביאה. מרגע זה ואילך הגמרא תעבור לעסוק בהסבר הברייתא ורק לאחר כמה סוגיות תחזור לעסוק בלשון משנה.

ארגז כלים:

מאי כל מצוות הבן על האב... ליסטות ס"ד? אלא... - אנחנו רגילים בעולם שלנו לזהות את המושג שאלה כדבר שנוצר בעקבות קושי אמיתי שהיה לנו בדבר מסוים. הקושי הזה גרם לנו לשאול כדי לקבל תשובה. גם בעולם הגמרא זה אחד התפקידים של המושג שאלה אבל יש לשאלה גם תפקידים אחרים. סגנון הלימוד של חכמים היה כזה שכשהם רצו לבאר נושא מסוים הם פתחו בשאלה אפילו אם התשובה היא ברורה כיוון שכשנוקטים בסגנון לימוד שכזה גם דברים שמובנים מאליהם ולכאורה לא מעוררים שום שאלה, מקבלים משמעות חדשה ועמוקה יותר. בסוגיא שלנו, יש שתי שאלות שלכאורה הם ברורות מאליהם. ברור שחכמים ידעו שכוונת המשנה היא מצוות שהאב חייב לבנו, זוהי פרשנות שעברה במסורת באופן פשוט בין החכמים, כמו"כ חכמים הבינו שרבי יהודה לא התכוון לומר שאב שלא מלמד את בנו אומנות הופך אותו להיות פושע, זה ברור מאלינו. למה אם כן הם הציגו את הדברים כאילו נולדו מתוך שאלה? כדי לעזור לנו הלומדים להגיע למסקנה עמוקה ורצינית יותר בעקבות אותו הדיון, תמיד כשרואים שני צדדים מבינים את הצד שלך בצורה טובה יותר. אומנם לא תמיד זה אופי השאלות בגמרא ולכן כדאי לשים לב מתי מדובר בשאלות כאלה (שהן "הרמה להנחתה" בעצם) לשאלות שהם קושי אמיתי שיתכנו לו שתי תשובות שוות.

מהליה בי דינא - הרבה פעמים עולות שאלות על סדר היום שלנו שקשורות ליחס של העולם הדתי לחיים הפרטיים של כל אחד, המושג שבו משתמשים בד"כ הוא 'כפיה דתית'. כ"כ ברור לנו שאין מקום להתעסקות של החברה בקיום המצוות שלי (פגיעה בחופש הפרט ועוד), אומנם בעולם ההלכה יש אחריות לציבור על הפרט בכל מיני מובנים וגם בקיום המצוות שלנו. בסוגיא שלנו ברית המילה של ילד מסוים הופכת להיות עניין ציבורי של בית הדין, הוא מחויב לקיים את המצווה כיוון שמדובר כאן על יחדי מעם ישראל שכריתת הברית שלו עם ה' לוקה בחסר והדבר הזה מקרין על הכלל כולו. אין כאן נייון לאבד את מקומו של הפרט אלא אדרבה להעצים אותו בכך שאנחנו מגלים לו שהוא חלק ממשהו גדול וכל מעשה שלו משפיע על אותו הכלל.

רחב אופקים:

תוספות ד.ה. אותו ולא אותה – לכאורה האמרא מביאה ראיה מיותרת לכך שאישה פטורה מלמול את בנה שהרי היא פטורה בכל מקרה משום שמדובר במצוות עשה שהלמן ארמא! (מצוות מיצה מתקיימת רק ביום השמיני ולא לפני ולכן לכאורה היא מצוות עשה שתלויה בלמן ונשיט פטורת ממנה). כדי לענות על שאלה זו תוספות מציצים כמה תשובות שתפקידם להוכיח שלא מדובר כאן על מצוות עשה שהלמן ארמא ולכן בלי הוכחה מפורשת מהפסוק אישה אינה מצווה למוול את בנה לא היינו יודעים שהיא פטורה. מהם התשובות? 1. מצוות מיצה איננה רק ביום השמיני, מי שלא מל ביום השמיני מצווה מכאן ואילך למוול. 2. החכם שלמד את האמרא אצלנו סובר שמצוות מיצה שאינה ביום השמיני יכולה להיות גם ביום וטס בליזה ולכן אי אפשר להוכיח מכך שמצוות מיצה נוהגת דווקא ביום שהיא מצוות עשה שהלמן ארמא.

שימו לב שאתם יודעים לזהות היכן מתחילה השאלה של תוספות והיכן מתחילה התשובה.